Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3, Αρ. 1-2 (1926)

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1926), Τεύχη α'-β', Περίοδος Β'

Η Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου παρά τας Σέρρας

Ευάγγελος Γ. ΣΤΡΑΤΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1315](https://doi.org/10.12681/dchae.1315)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΣΤΡΑΤΗΣ Ε. Γ. (2013). Η Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου παρά τας Σέρρας. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3(1-2), 3-14. <https://doi.org/10.12681/dchae.1315>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου παρά τας
Σέρρας

Ευάγγελος ΣΤΡΑΤΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1926), Τεύχη α'-β', Περίοδος Β' • Σελ. 3-14

ΑΘΗΝΑ 1926

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΣΕΡΡΑΣ

Εἶνε παρήγορον ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Μεναικέως καὶ παρὰ τὰς Σέρρας γεραρὰ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου, ἱερὸν ἑπτὰ περίπου αἰώνων, μετὰ τὴν ἀγριωτάτην Βουλγαρικὴν διαρπαγὴν καὶ ἐρήμωσιν τοῦ 1917 καὶ τοὺς τυφῶνας τῶν παρελθόντων αἰώνων διέσωσεν ἄρκετὰ κινητὰ κειμήλια τοῦ Θησαυροφυλακίου αὐτῆς καὶ θαυμασίας εἰκόνας, χάρις εἰς πιστὸν αὐτῆς θεράποντα, τὸν πρεσβύτερον Νικόλαον Σερραῖον, ὅστις ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν Βουλγαρικῶν λογχῶν καὶ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του συχρόν, ἄλλα μὲν κατώρθωσε ν' ἀποκρύψῃ εἰς μυστικωτάτας κρύπτας τοῦ πέριξ δάσους, ἄλλα δὲ ἰδίᾳ δαπάνῃ νὰ ἐξαγοράσῃ τὰ αὐτῶν.

Ἐκδραμόντες ἐπίτηδες πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς μετὰ τὴν ἐρήμωσιν δημιουργηθείσης θλιβεραῆς καταστάσεως τῆς Μονῆς, κατώδυνοι θαλασσοῖς κατεβρέξαμεν δάκρυσι τὸ κενὸν ἤδη —φεῦ!— Θησαυροφυλάκιον, ὅπερ ἦτο πλουσιώτατος θησαυρὸς Βυζαντινῶν ἀνεκτιμήτου ἀξίας κειμηλίων καὶ τὴν πενθίμως ἔρημον βιβλιοθήκην μὲ τὰς ὥραιας κυπαρισσῖνας θήκας τῆς, ἀλλ' ἄνευ

Γενικὴ ἀποψὶς τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

οὐδεμιᾶς τῶν περγαμηνῶν καὶ τοῦ λοιποῦ ἀμυθήτου αὐτῆς πλούτου! Αἱ ἀράχναι ἤδη ὑφαίνουσι τὸν ἱστὸν ἐν αὐτῇ καὶ ὡς μόνος τοποτηρητῆς τῆς ἀποικομένης εὐδαιμονίας, ἀπορφανισθεὶς τῆς ὁμοζύγου, ἄρρην περικαλέστατος ταῶς δέχεται ἡμέρως καὶ προσηκῶς τοὺς εἰσιόντας, συμπαθὼν καὶ συγκακῶθεις καὶ οὗτος μετὰ τῆς βιβλιοθήκης, οὐχὶ τότε ἀλλ' ἐφέτος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ὑπὸ θανδαλικῆς καὶ κακούργου ψαλίδος ὁμογενοῦς μοχθηροῦ κρονολήρου θελήσαντος νὰ

πλουτίσῃ νηποίνει δι' ἀσπλάγχχνου ἀφαιρέσεως τῆς μεγαλοπρεπεστάτης οὐράς τοῦ ἀΐαθου πτηνοῦ καὶ ἀποκοπῆς τῶν χρυσιζουσῶν πτερύγων του.

Πόσον πενθίμως συμβολίζει, ἐρημωθείς οὗτος τῆς καλλονῆς του, τῆς διδλιιοθήκης τὴν ἐρήμωσιν καὶ τῆς ὅλης Μονῆς, σύμβολον τῆς λαμπρότητος κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους! Ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἐπιτυχέστερος καὶ θλιβερώτερος συμβολισμός!

Ἐπειδὴ δὲ πολλῇ ἡμῶν κάρρονες πρὸ ἡμῶν γράψαντες περὶ τῆς Μονῆς, οἱ οἱ ἀείμνηστοι Π. Παπαγεωργίου καὶ Γ. Λαμπάκης, καὶ δν Νεμέσεως μὴ δάλοι βέλος! ὁ ἐν τοῖς ζῶσι σεβαστὸς φίλος κ. Ζησίου, ἔχοντες πρὸ αὐτῶν δλόκληρον τὸν ἀρχαιολογικὸν τῆς Μονῆς πλοῦτον ἐνδιέτριψαν εἰς τὰ σπουδαιότερα, σφζόμενα τότε, μὴ ἔχοντες σύμμαχον τὸν χρόνον ἵνα προφθάσωσι νὰ ἐρευνήσωσι καὶ τὰ ὑποδεέστερα, ἀπελείφθη ἡμῖν ὁ θλιβερὸς κληρὸς τῆς ἐρεύνης ἀφανῶν κενῶν μόνον θαλάμων καὶ σκοτεινῶν γωνιῶν, ὅπου δὲν ἔφθασεν εὐτυχῶς ἡ δέδηλος τοῦ ἀρπαγυρῶς ἐχθροῦ χεῖρ.

Τὸ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἤδη ἔργον τέχνης ἐν τῇ Μονῇ εἶναι ἡ *τοιχογραφία τοῦ ἐσωνάρεθῆκος* ἥτοι τῆς Ἑνάτης, ὡς καλεῖται ἐν τῇ Μονῇ, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἀνάγνωσιν τῆς Ἑνάτης ὥρας. Ἡ τοιχογραφία εἶναι ἔργον τοῦ πολλοῦ Πανσελήνου, ἣν δὲν παρεμόρφωσεν εὐτυχῶς δέδηλος νεωτέρου κακοτέχνου ζυγράφου χεῖρ, ὡς τὴν τοῦ Καθολικοῦ ἐπὶ προφάσει ἀνακαινίσεως κακωθεῖσαν τῇ 1803.

Ἐν τῇ διασωθείσῃ λοιπὸν τοιχογραφίᾳ τοῦ Πανσελήνου ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς θύρας τῆς Ἑνάτης διακρίνομεν I. X. τὸν Ἀντιφωνητὴν γλυκύτατον ἐν τῇ σεβαρότητι αὐτοῦ. Ὑπὲρ τοῦτον δὲ τὸν Κύριον διαλεγόμενον ἐν ἀπαστραπτούσῃ γλυκύτητι μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος, ἐξόχου εἰς φυσικότητα. Ἀριστερὰ ἐλκύει τὴν προσοχὴν σπάνιον τεχνικὸν θέμα ἥτοι I. X. ὁ ἀναπεσὼν, κατὰ τὸ Γραφικὸν «καὶ ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων. Τίς ἐγερεῖ αὐτόν;». Ὁ Κύριος παρίσταται ἀνακεκλιμένος ἐπὶ στρωμνῆς ὑπερύθρου ἐν μορφῇ διεσταλμένου ἀσχοῦ τεταμένης, περιδεδεμένου σφιγκτικῶς κατὰ τὸ πρὸς τοὺς ἀγίους πόδας τοῦ Κυρίου τέρμα αὐτοῦ. Παρίσταται ὡς παιδίον ἡλικίας 12 ἐτῶν ἐν κεχαριτωμένῃ εὐσαρκίᾳ, φέρει δὲ χιτῶνα λευκὸν μετὰ τριγωνιδίων κυανῶν καὶ ζώνης ὁμόχρου. Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς στηρίζει τὴν ἱερὰν κεφαλὴν, τὸν δὲ δεξιὸν βραχίονα ἐκτείνει ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου μηροῦ καὶ γόνατος μετὰ τοῦ πῆχεως τῆς χειρὸς. Δεξιὰ αὐτοῦ δύο ἄγγελοι κάθηνται πρὸ

τραπέζης πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντες, ἐπὶ δὲ τῆς τραπέζης καλλιτεχνικὴ ἀρχαία λήκυθος ἀριστερόθεν δὲ παρίσταται ἡ Θεομήτωρ ἐλαφρῶς πρὸς Αὐτὸν κύπτουσα καὶ ἡδέως προσμειδιῶσα. Εἶναι ζωγραφία τῆς ὁποίας ἡ σύνθεσις καὶ ἡ τεχνοτροπία τόσον ἐλκύει τὸν ὁρῶντα ὥστε δὲν θέλει νὰ ἀπομακρυνθῇ αὐτῆς. Ἐν τῇ ἀπέναντι πλευρῇ ὑπὸ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τόξον, τὸ συμπόσιον τοῦ Ἡρώδου καὶ ὁ Πρόδρομος πρὸ αὐτοῦ ἐκφραστικώτατος· εἰκονίζεται δὲ θαυμασίως ἐν ποικιλίᾳ ζωηροτάτων χρωμάτων ἡ χλιδὴ τοῦ Παλατίου. Ἡ μετάληψις ὡσαύτως Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας πολὺ φυσικὴ· ζωηροτάτη ὡσαύτως ζωγραφία εἶναι «ὁ προφήτης Ἡλίας τρεφόμενος ὑπὸ τῶν κοράκων» καὶ «ὁ Κύριος ἰώμενος τὸν Ὑδεριόντα», (sic) ἥτοι τὸν ὕδρωπικόν. Περαιτέρω ὁ αὐτὸς ἐκδιώκων τοὺς πωλοῦντας καὶ

Ὁ πρόναος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Μονῆς.

ἀγοράζοντας ἐν τῇ ἱερῇ καὶ τέλος ὁ ἴδιος διδάσκων τοὺς Ἀποστόλους μετὰ τὴν ἀπόνειψιν τῶν παιδῶν, καθήμενος ἐπὶ θρόνου ἐν τῇ μέσῃ αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι θαυμάσιον ἔργον. Ἀσύλληπτος ἡ γλυκεία μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἡγεμονικὴ στάσις τοῦ Κυρίου.

Ἀριστερὰ τῇ εἰσιόντι εἰς φυσικὸν μέγεθος ΜΡ ΘΥ ἡ Ὁδηγήτρια καὶ ὁ ΩΝ εἰς φυσικὸν μέγεθος (1,54×1,15) μεγαλοπρεπέστατος. Σοβαρὰ ἔργα τοῦ 16 αἰῶνος μεγάλης ἀξίας. Αἱ δύο αὗται εἰκόνες μετὰ τῆς ὑπὸ πάντων ὑμνηθείσης ἀποκαθηλώσεως εἶναι αἱ ἐξοχώτεραι εἰς τέχνην καὶ ἀρχαιότητα ἐν τῇ Μονῇ.

Ἐν τῇ Μεσονυκτικῇ ἀριστερόθεν ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφὴ ἐφ' ἧς ἀναγινώσκωμεν τάδε: «Τάφος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωαννικίου, ἐπισκόπου Ἐξεδῶν καὶ πρώτου καθιδρυτοῦ τῆς ἱ. ταύτης Μονῆς, θεοῦ δὲ τοῦ μετὰ ταῦτα Κτίτορος αὐτῆς καὶ Μητροπολίτου Ζιχνῶν Ἀγίου Ἰωάν.

νου. Ἐγένετο δὲ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων αὐτοῦ κατὰ τὸ 1854 ὅτε καὶ ἡ τοῦ Γενναδίου τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Κτίτορος». Ὑπεράνω τοῦ τάφου τούτου παλαιοτάτη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἥς τὸν ἀργυρόκοσμον ἀφῆρσαν οἱ Βούλγαροι ὡς καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Τ. Προδρόμου.

Ἐπὶ τοῦ Τέμπλου τοῦ Καθολικοῦ, ἔργου καλλιστῆς ξυλογλυπτικῆς εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, (1,50×1,05) μετ' ἐπιγραφῆς «Δέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Λαυρέτης μοναχῆς», καὶ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (1,54×1,08) ἐπιγραφομένης «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Παχωμίου Ἱερομονάχου ἔτος ζρκ' (1612)». ἀμφότεραι εἶνε ἀντίγραφα οὐχὶ ἐπιτυχῇ τῶν ἐξόχων ἀντιστοιχῶν αὐτῶν ἐν τῇ Ἑνάτῃ. Ἐπὶ τῶν βημοθύρων ἀναγινώσκομεν «Τὰ παρόντα βημόθυρα ἱστορήθησαν δι' ἐξόδου τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς Κυρίου Ξενοφου, Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Σερρών Ἀρσενίου». Ἦκμασε δὲ ὁ Μητροπολίτης οὗτος κατὰ τὸ ἔτος 1555, κτίσας ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ τὸ μαγειρεῖον τῆς Μονῆς κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν. Ὁ αὐτὸς ἔκτισε καὶ διαμερίσματα πολυτελέστατα ἐν τῇ Μονῇ Κασταμονίτου ἰδίᾳ δαπάνῃ.

Ὁ Ἅγιος Πρόδρομος (98×65) ἀρχαιοτάτη σκωληκόδροτος εἰκὼν. Ἐν μοίρᾳ δεξιοῦ κλίτους εἰς χρόνους μεταγενεστέρους, ὅτε ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν, προσετέθη παράρτημα τοῦ Ναοῦ *Μακρουνάρι* καλούμενον, συγκοινωνοῦν διὰ θύρας καλλιτεχνικῆς καὶ πολυτίμου κυπαρισσίνης καὶ πεποιικιλμένης ἐκ μαργγοφόρου κόχλου τέχνης Κλεινοδοῦ. Καὶ αὕτη ἡρπάγη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ ἐκ τῆς αὐλῆς πύλη τοῦ τμήματος τούτου φέρει ἐξαίσιον ἐν ἡμικυκλίῳ πλαισίωμα ἐκ περιτέχων ἀνθεμίων, ροδάκων καὶ ἀκανθῶν. Ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ τοιχογραφία ἐξέχει ἡ ἀφίξις τοῦ Χρυσοστόμου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡ χειροτονία αὐτοῦ εἰς διάκονον καὶ ἱερέα.

Ἐν τοῖς Ἀρχείοις τῆς Μονῆς διεσώθη χειρόγραφος κεκαλλιγραφημένη ἐγκύκλιος τῆς Μονῆς (Πανταχοῦσα) πρὸς ζήτησιν ἐλεῶν διὰ τὴν ἐκ πυρκαϊᾶς καταστροφὴν τῆς ἀποθήκης τῶν ἐπιτηδείων τῆς Μονῆς. Ἐξεδόθη τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1820, ὑπογράφει δὲ αὐτὴν ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Κοπάτσι τῶν Σερρῶν ἡγούμενος Δαμασκηνός, ὅστις εἶνε ἱστορικὸν πρόσωπον ἐν τῇ Μονῇ. Οὗτος συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς μετέχων τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ δέσμιος ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινού-

πολιν, ὅπου τῇ μεσολαβήσει τοῦ ἀπὸ Σερρών Πατριάρχου Χρυσάνθου ἀπελύθη μετὰ πεντάμηνον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις περιορισμὸν μετὰ τοῦ πνευματικοῦ Ἰωακείμ, ἀρχιδιακόνου Ναθαναήλ καὶ ψάλτου Θεοκλήτου,

Ἡ εἴσοδος εἰς τὸ Μακρυναγρίκι τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου.

μεθ' ὧν καὶ ἀρκετοὶ μοναχοὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Παγγαίου Ἱ. Μονῆς Παναγίας τῆς Κοσσυφινίσσης.

Ἐν τῷ ἄλλοτε πλουσιωτάτῳ θησαυροφυλακίῳ διεσώθησαν ἄξια λόγου κιθάρια ἀγίων λειψάνων, ἄλλα μὲν ἀποκρυθέντα ὑπὸ τοῦ πιστοῦ

θεράποντος τῆς Μονῆς Νικολάου, ὡς προείπομεν, ἄλλα δὲ ἐναποτεθέντα ἐν τῷ κυπαρισσίῳ τάφῳ τοῦ Κτίτορος καὶ διαφυγόντα τὴν προσοχὴν τῶν ἐχθρῶν.

Εἶνε δὲ ταῦτα :

1) Ναρθήκιον ἀργυροῦν περιέχον τίμιον Σταυρὸν μετ' ἀδαμάντων 8 καὶ μαργάρων καὶ ἄγια λείψανα μετὰ τιμίῳ αἵματος τοῦ Προδρόμου ἐντὸς ὑαλίνης θήκης περικλειομένης ἐν πυξίδι ἀργυρᾷ. Ἔργον τοῦ 1845.

2) Θήκη μετὰ Τιμίῳ Σταυροῦ ἐπίχρυσος μετὰ μαργάρων καὶ 5 ρουδίνων καὶ ἁγίων λειψάνων. Ἔργον τοῦ 1780.

3) Θήκη τοῦ 1837 μετὰ Τιμίῳ Σταυροῦ κεκοσμημένη διὰ 35 μεγάλων μαργάρων καὶ ἁγίων λειψάνων.

4) Θήκη μετὰ ἀργυροῦ διπλοῦ Τιμίῳ Σταυροῦ περιέχουσα λείψανα ἁγίων ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀγίου Ἀντίπα.

5) Θήκη ἀργυρᾷ, δωρεὰ τοῦ Σκευοφύλακος Ἰωάσαφ τῷ 1758, περιέχουσα ἐπίχρυσον Σταυρὸν, ἄγια λείψανα καὶ Τίμιον αἶμα τοῦ Προδρόμου ἐπὶ γοσσυπίου, εὗ ἢ πυξὶς φέρουσα ὥραϊον ρουδίνιον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1728.

6) Θήκη τοῦ 1845 μετὰ ἁγ. λειψάνων καὶ δὴ τοῦ Γρηγορίου Μ. Ἀρμενίας καὶ ἐνὸς τῶν δισμυρίων μαρτύρων.

7) Θήκη ἁγίων λειψάνων καὶ τῶν ἁγίων Ἰγνατίου, Παρθενίου, Ἀρέθα, Ἀδελφοῦ, Μάμαντος, Κεσμᾶ, Τρύφωνος καὶ Κηρύκου.

Ἐν τῇ Θησαυροφυλακίᾳ ἀπεθαυμάσαμεν ἐντὸς πολυτελοῦς θήκης πολυτελέστατον ἐπίχρυσον Εὐαγγέλιον μετ' εἰκόνων ἐκ σμάλτου ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἑδρῶν καὶ ἀργυρῶν κοσμημάτων, ἔργον περίτεχνον τῆς Βιέννης.

Ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐξωφύλλου ἀναγινώσκομεν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἐντύπων χρυσῶν γραμμάτων «Ἀζαρίας Δουκίδης σεβασμοῦ ἕνεκα τῷ Τιμίῳ Προδρόμῳ προσφέρει τὸ παρὸν 1839». Ὁ Δουκίδης ἦν Σερβαῖος μεγάλεμπορος ἐν Βιέννῃ.

Διεσώθη ὡσαύτως ἐν τῇ Θησαυροφυλακίᾳ μέγας χρυσοῦς ῥωσικὸς Σταυρὸς ἐν χρυσῇ θήκῃ μετὰ τιμίων λίθων ἄχρων καὶ πρασίνων, ὡς καὶ ἐπίχρυτον μικρὸν Ἀρχιερατικὸν Εὐαγγέλιον τῆς Ἀνιστάσεως καὶ τοῦ ἐσπεριοῦ τοῦ Πάσχα.

Καὶ τὸ πάντων ἀρχαιότατον:

Δισκάριον ἀργυροῦν τοῦ ἔτους ζ ἤτοι τοῦ 1492.

Ἐπὶ δὲ τῆς Ἀγίας Τραπέζης τοῦ κεντρικοῦ Ναοῦ ἐπὶ χρυσοῦ ἀργυρᾷ λειψανοθήκη μετὰ διαλίθου Σταυροῦ ἔργον τοῦ 1815.

Ἐν δὲ τῷ ἀρμαρίῳ τοῦ Ἡγουμενίου διεσώθη καλλιτεχνικὸς ὁλόγυρος δίσκος βάρους $3 \frac{1}{2}$ ὀκάδων, διαμέτρου 0,47, φέρων ἐν τῷ κέντρῳ τὴν μορφήν τοῦ Προδρόμου καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ ὠραία ἐγγεγλυμμένα ἐπὶ τοῦ ἀργύρου κοσμήματα· εἶνε δὲ δωρεὰ τῶν ἐπιστατῶν τῆς Μονῆς Σερραίων Ἀμπατζήδων τοῦ ἔτους 1791.

Διεσώθη ὡσαύτως πάμμεγας ἐπιτάφιος διακέντητος ἐκ χρυσοῦ καὶ μεγάλων πολυτίμων μαργαριτῶν, ἔργον τῶν χειρῶν διασήμων Βενναίων

Ὁ Πύργος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μοναστηρίου.

καλλιτεχνίδων τοῦ 1725, θαῦμα ἰδέσθαι! Ὅμοιος καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐργοστασίῳ ἦτο καὶ ὁ ἐμπρησθεὶς τῆς ἀρχαίας Μητροπόλεως Σερρῶν.

Ἄξια ἐνδιαφέροντος καὶ προσοχῆς εἶνε καὶ τὰ πλεῖστα τῶν παρεκκλησίῶν τῆς Μονῆς, ἅτινα πρῶτοι ἡμεῖς ἐξετάζομεν μέχρι τοῦδε.

Εἶνε δὲ τὰ ἑξῆς:

Α'. Τὸ τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος ὀπισθεν τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Κεντρικοῦ Ναοῦ ἔτους 1761.

Β'. Τὸ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Κτίτορος, ἐπισκόπου Ζιχνῶν, νεώτερον.

Γ'. Τὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου θολωτὸν ἐπὶ τῆς στέγης τῆς Ἑνάτης τοῦ Κεντρικοῦ Ναοῦ, ἔχον τὴν εἴσοδον ἐκ τοῦ δευτέρου πατώματος τοῦ Κωδωνοστασίου, οὐπὲρ ἡ ἀρχαία τοιχογραφία λόγῳ ἀνακαινίσεως ἐδαναουσουργήθη τῇ 1852. Τὸ μόνον ἐναπομείναν ἀρχαῖον ζωγράφημα εἶνε ἡ ἐν μικρᾷ κόγχῃ τοῦ δυτικοῦ τοίχου «Ἐλεοῦσα ἡ γλυκοφιλοῦσα» τοῦ Πανσελήνου, ἔργον σύγχρονον τῶν ζωγοαφιδῶν τῆς Ἑνάτης. Ὁ Χριστὸς φέρει τὸ αὐτὸ μὲ τὸν «Ἀναπεσόντα» τῆς Ἑνάτης λευκὸν ἔνδυμα μετὰ κυανῶν τριγώνων.

Ἡ καταστρεπτικὴ ἀνακαινίσις τῆς ζωγραφίας κατὰ τὸ 1852 ἐξηφάνισε δι' ἐπασθεστώσεως καὶ δύο ἐπιγραφάς, ὧν ἡ μία ἱστορικῆς ἀξίας, ἥτις, ἀποξεσθέντος ὑπὸ νεωτέρου φιλοκάλου καὶ μεμουςωμένου μοναχοῦ τοῦ ἐξ ἀσδέστου λευκοῦ ἐπικονιάματος ἀναγινώσκεται μετὰ δυσχερείας ὡδε: † *Ἐκοιμήθη ἡ περιπόθητος ἀνταδέλφη τοῦ πανευτυχεστάτου Δεσπότη Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Οὐγκλεση Κυρία Ἑλένη, δμόξυγος τοῦ πανευτυχεστάτου Κυρίου Νικολάου τοῦ Βλόχαν (Δόχαν.), Συνετάφησαν δὲ.... φίλιαι.*

Δις ἀπολέσαντες τὴν Βιβλιοθήκην ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 1913 ἀδυνατοῦμεν νὰ ἀποφανθῶμεν ἐπὶ τοῦ χρονικοῦ τούτου τίνες οἱ θανόντες. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Σέρβου κατακτητοῦ Στεφάνου Δουσιὰν καταλαβόντος τὰς Σέρρας τῇ 1346 καὶ ἄρξαντες μέχρι τοῦ 1355. Ἐξεδιώχθησαν δὲ ἐντεῦθεν οἱ Σέρβοι τῇ 1373 ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἥτοι μετὰ 27 ἔτη.

Ἐνδεχόμενον ὁμῶς νὰ πρόκειται καὶ περὶ μεταγενεστέρου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ὅστις εὐηργέτησε τὴν Μονήν. Ἐχομένῳ δὲ ἱκανὰ παρδείγματα περὶ τοιούτων ἡγεμόνων ὅτι προσήρχοντο χορηγοὶ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ τὸν περιώνυμον ἀρχαῖον Ναὸν τῆς Μητροπόλεως Σερρῶν καὶ εἰς τὴν Μονὴν ταύτην.

Δ'. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦ γεννεθλίου τοῦ Προδρόμου, κείμενον ἀκριδῶς ὀπισθεν τῆς κόγχης τοῦ Κεντρικοῦ Ναοῦ. Τοῦτο εἶνε καὶ ἀρχικὸς Ναὸς τῆς Μονῆς κατὰ τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς, ἰδρυθεὶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κτίτορος καὶ ἀνακαινισθεὶς ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις· ὀνομάζεται καινῶς ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐν τῇ Μονῇ «τὸ Προδρομοῦδι».

Ἐνδιαφέροντα ἐν αὐτῷ εἰσιν «ἡ Ὁδηγήτρια» (1,05×64) καὶ σύγχρονον αὐτῆς ὁ Παντοκράτωρ (1,05×55). Ἔργα τοῦ 1776.

Ἐν τῇ κόγχῃ τῆς Ἀγίας Τραπέζης ὡραῖαι τοιχογραφίαι. «ΜΡ Θεοῦ καὶ ὁ Ἐμμκνουήλ· μετὰ πολυσταυρίων δὲ φελονίων οἱ Ἅγιοι Νικόλαος καὶ Χρυσόστομος· ἐν τῇ μέσῳ ὁ Χριστὸς ὡς χαριέστατον καὶ εὐτραφὲς νήπιον ἐξηπλωμένος ὡς μερὶς τοῦ ἁμνοῦ ἐπὶ σταυροφόρου μικροῦ καλύμματος ἐστρωμένου ἐπὶ δισκαρίου, ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ ἄστερ-σχος τῆς λειτουργίας.

Ἄλλαι ὡραῖαι ἀρχαιοτρόποι ζωγραφίαι μετὰ πολυσταυρίων φελονίων ὁ Ἅγ. Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Ἐν μικροτέραις κόγχαις οἱ Ἅγιοι Ἰγνάτιος καὶ Ἐλευθέριος. Ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου οἱ Ἅγιοι Σπυρίδων καὶ Βλάσιος. Τῶν Ἀγίων τούτων τὰ φελόνια κοσμοῦνται καὶ διὰ γραμμάτων. Ὑπερθεν τῆς μεσαίας κόγχης, ὁ Εὐαγγελισμός, ἡ Ἐπίσκεψις τῆς Θεοτόκου πρὸς τὴν Ἐλισάβετ καὶ ἐξαισία ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος.

Ἐξωτερικὴ ἄποψις τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

Ε'. Ἡρεπωμένον παρεκκλήσιον τῶν **Ταξιαρχῶν** μεταξὺ τῶν κελίων τῶν μοναχῶν· φέρει ἔξωθεν τὴν ἐπιγραφὴν. «Ἀνιστορήθη ὁ πάνσεπτος καὶ θεῖος οὗτος Νάος, ἡ Σύναψις τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ πασῶν τῶν Ἐπουρανίων δυνάμεων Ἀσωμάτων δι' ἐξόδου παντὸς τοῦ Ὀσιωτάτου Κυροῦ Ἀκακίου μοναχοῦ ἐπὶ τῆς Ἡγουμενείας τοῦ Κυροῦ Γαλακτίου· ἔτος ζρμβ' (1634) μηνὶ Ἰουλίου Ι' Ἰνδικτιῶνος 2.

Ζ'. Τὸ κομψὸν θολωτὸν παρεκκλήσιον τοῦ **Εὐαγγελισμοῦ** ἐν τῇ διαμερίσματι τῶν Ἀρχιερέων, νέον ἔργον δαπάνῃ τοῦ δραστηριωτάτου Ἡγουμένου Θεοδοσίου καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ Φιλοθέου. Ἡ τοιχογραφία αὐτοῦ ὡραία ἔχουσα ὡς θέμα τὰ σπανιώτερα καὶ ὡραιότερα ἐκ τῆς Π. καὶ Ν. Διαθήκης οἷα τὸ κατὰ σκίον δάσος Ἀδδακὺμι τοῦ Προφῆ.

του, τὸ ἀλατόμητον ὄρος τοῦ Δανιήλ, ἡ καιομένη βάτος, ἡ κεκλεισμένη Πύλη τοῦ Προφήτου.

Ἐπὶ τῶν ξυλίνων θωρακίων τοῦ Τέμπλου θυρεοὶ τριῶν χριστιανικῶν Κρατῶν μαρτυροῦντες τὸν πρὸς τὴν Ἑλευθερίαν καὶ ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ἔρωτα τῶν προγενεστέρων γενεῶν, αἵτινες ἐδούλευον ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐν τῷ ἀπροσβάτῳ ὄρει τοῦ Μενοικέως, ναὸς τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων ἐορτῆς μετὰ θυρεοῦ τοῦ ἐπισήμου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐν τῷ ἐδάφει τῆς Τουρκίας καὶ ἐν πλήρει Τουρκοκρατίᾳ!

Ζ'. Ἐν τῇ χαράδρᾳ τοῦ ρύακος ἡ *Ἁγία Παρασκευὴ* ἰδρυθεῖσα τῷ 1622.

Η'. Ἐπὶ τοῦ ὄρους παρεκκλήσιον τοῦ *Ταξιάρχου* περὶ τὸν ὁποῖον ὁ παλαιὸς ληγὸς τῆς Μονῆς μετὰ τεραστίων βαγενίων τῆς οἰναποθήκης. Ἐν τῷ Νάρθηκι δ' ἄρχων Μιχαήλ εἰς ὑπερφυσικὸν μέγεθος μετὰ χρονολογίας 1637. Ἐν τῷ Καθολικῷ ἀρχαῖαι τοιχογραφίαι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ Δημητρίου ἄνευ ἱππων καὶ τοῦ Ἁγίου Πρακοπίου.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Χρυσῆς Πύλης ἡ ἐπιγραφὴ «ὁ παρὼν Εὐκτήριος ἱππος ἀνφικδομήθη καὶ ἐκαλλωπίσθη διὰ δαπάνης καὶ ἐξόδου παντὸς τοῦ Χατζημανώλη Τερζῆ (ράπτου) ἀπὸ τῆς Σερρῶν πόλεως εἰς αἰώνιον αὐτοῦ

Ἡ Μονὴ τοῦ Προδρόμου καὶ τὸ Ἀναβρυτήριον αὐτῆς. μνημόσυνον». Αἱ εἰκόνες ἐν τῷ Τέμπλῳ ἡ τῆς Θεοτόκου τῶν Ταξιάρχων καὶ τοῦ Προδρόμου φέρουσι τὸ ὄνομά του καὶ τὴν χρονολογίαν 1763.

Θ'. Παρεκκλήσιον τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐν τῇ προσκομιδῇ καλὸν ζωγράφημα τοῦ 1776.

Ι'. Τὸ τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἐν τῷ Τέμπλῳ τὸ γεννέθλιον τῆς Θεοτόκου ἔργον καλὸν τοῦ 1756 (50×45). Ὁ ὦν παλαιοτάτη εἰκὼν φιμμουθιωθεῖσα ὑπὸ χυδαίου ζωγράφου καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ὡσαύτως καταστρέψαντος.

ΙΑ'. Τὸ τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου* ἐν τοῖς κήποις εἰς τὸ βάθος τῆς χαράδρας τῆς Μονῆς περὶ τὸ ὅποιον καὶ τὸ Νεκροταφεῖον τῆς Μονῆς. Κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ δυτικοῦ τοίχου ἐπιγραφὴν ὁ Ναὸς οὗτος ἰδρύθη ἐν ἔτει „ζρμδ“ (1634) καὶ ἱστορήθη, ἐπισκευάσθη δὲ τῷ 1857.

Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου παλαιὰ εἰκὼν τοῦ 17ου αἰῶνος (1×64) καὶ τὰ βημόθυρα, σύγχρονον αὐτῇ ἔργον.

Παρὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Τέμπλου ἐκφραστικώτατα ὥρατα ἔργα τοῦ 17ου αἰῶνος, ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἰωάννης ἐν θρήνοις.

Ἐν τῷ ἱερῷ διατηρήθησαν αἱ παλαιαὶ τοιχογραφίαι τοῦ ἀρχικοῦ Ναοῦ ἀξίαι πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ δὴ 1) ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς Μελχισεδὲκ καὶ ὁ Ἅγιος Ρουφῖνος. Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Ἱεροῦ, ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος μετὰ πολυσταυρίου φελονίου. Εἶτα Εὐπλους ὁ διάκονος, Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Χρυσόστομος. Ἐν τῇ κόγχῃ τῆς Ἁγίας Τραπέζης τὰ Χερουδεῖμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ καὶ παραπλευρώς ὁ Ἅγιος Βασίλειος.

Ἡ ἐν τῷ χωρίῳ Δουτλῇ (Ἠλυσίῳ) ἀρχαία Βασιλικὴ τοῦ IB' αἰῶνος

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου καὶ ἴσης ἀπὸ Σερρών κεῖται ἐν τῇ ὀρεινῇ ὥραϊα κώμη κατάρυτος ἐκ διαυγεστάτων καὶ εὐγεύστων ὑδάτων ἐπὶ κοιλάδος σύμπλευ δένδρων παντοδαπῶν καρποφόρων, ἰδίᾳ δὲ ἐλαιῶν καὶ μορεῶν. Ἐκ τῶν τελευταίων ὠνόμασαν αὐτὴν οἱ Τυῦρκοι Δουτλῇ, ἡγοῦν συκαμινοχώριον ἢ μορεοχώριον. Ἐνταῦθα διεσώθη ὡς ἐκ θαύματος ἀκεραία ὥραϊα μικρὰ Βασιλικὴ τοῦ IB' αἰῶνος, ἱδρυμα προφανῶς εὐλαβοῦς τινος Αὐγούστης ἢ ἐπιφανοῦς τινος μεγιστᾶνος τοῦ Ἱεροῦ Παλατίου.

Σεμνύνεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, εἶνε δὲ τοῦ αὐτοῦ ρυθμοῦ ἀλλ' ἦτις τὰς διαστάσεις τοῦ ἐν Δράμα ἀρχαίου ναοῦ, ὃν λεπτομερῶς περιεγράψαμεν ἐν τῇ εἰδικῇ περὶ Δράμας ἱστορικῇ καὶ ἀρχαιολογικῇ ἡμῶν μελέτῃ.

Τὰ ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης δύο τόξα στηρίζοντα ἐπὶ δύο μονολίθων ἐκ γρανίτου κιόνων μετὰ κιονοκράνων φερόντων ρόδακας καὶ ἐχούσων βάσεις μαρμαρίνας τετραγώνους. Ἀπορον ὅτι οἱ κίονες εἶνε ἀνισοῦφεις· διότι ὁ μὲν δεξιὸς ἔχει ὕψος 2,04 ἐνῷ ὁ ἀριστερὸς 1,90, περιφέρεια κιόνων 1,10, μήκος ἱεροῦ 5,70, πλάτος 1,90.

Ἀκτὶς ἡμιπεριφερείας κόγχης ἱεροῦ 1,87, ἡμιπεριφέρεια 3 μ., ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κίονος ἀναγινώσκομεν τὴν διὰ κύδος ἐπιγραφὴν «Εὐγενίου». Τὸ Καθολικὸν ἔχει μῆκος 4,82, ὕψος στύλων καθολικοῦ ἐκ γρανίτου ὡσαύτως 1,17. Καὶ ἐπὶ τῶν τεσσάρων στύλων τοῦ τε Ἱεροῦ καὶ τοῦ Καθολικοῦ ἐπιστύλια μετ' ἰωνιζουσῶν ἐλίκων. Εἰς ἑκάτερον τῶν κλιτῶν ἀνὰ τέσσαρα τόξα.

Ὁ θόλος τῆς Βασιλικῆς ὥρατος πλίνθινος, ὕψους 3 μέτρων περίπου, ὀκτάεδρος μετὰ ὀκτῶ παραθύρων.

Ἡ ἀρχαία τοιχογραφία τοῦ ναοῦ ἐξηφανίσθη.

Ἡ ἀρχαιότερα εἰκὼν εἶνε ἡ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας ἐν τῷ γυναικωνίτῃ σκωληκόδροτος ἀνήκουσα προφανῶς εἰς τὸν ἀρχικὸν διάκοσμον τοῦ ναοῦ.

Ἄλλη παλαιὰ εἰκὼν ἡ τοῦ Ἁγίου Χαλαλάρου; ἔργον τοῦ 1728.

Τὸ ὥραϊον τοῦτο μνημεῖον τῆς εὐκλεοῦς Βυζαντινῆς ἀρχαιότητος εἶνε τὸ μόνον διασωθὲν ἀκέραιον καθ' ἅπαντα τὸν Νομὸν Σερρῶν καὶ τὸ δεύτερον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ μετὰ τὴν ἐν Δράμᾳ Βασιλικήν.

Ἀλλὰ καὶ τούτου δὲν ἐφείσθη τελείως ὁ σύγχρονος θανδαλισμὸς τῶν ἐπιτρόπων τῶν ναῶν καὶ τῶν ἐκτελεστῶν τῶν ἀνοησιῶν αὐτῶν ἀξέστων τεκτόνων. Διασωθὲν ἐκ τῶν πολυωνύμων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἐκακώθη ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων, οἵτινες διὰ τὰ μεγεθύνωσιν αὐτὸν πρὸς δυσμὰς ἐδολαψαν τὸν ἀρχαῖον Πρόναον καὶ ἐξηφάνισαν τὴν ἀρχαίαν ἐξωτερικὴν δυτικὴν πύλην τοῦ ναοῦ.

Ἐγγραφον ἐπὶ τοῦ Μενοικείου ὅρους ἐν τῇ Ἱερᾷ Βασιλικῇ καὶ Πατριαρχικῇ Μονῇ τοῦ Τ. Προδρόμου ἀπὸ 29 Ἰουλίου μέχρι τῆς 3 Αὐγούστου 1925.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Γ. ΣΤΡΑΤΗΣ